

Kosten en Baten van Pesten

Bachelorthesis

2013-2014

Cursus: Bachelorthesis (200600042)
Instelling: Universiteit Utrecht, Faculteit Sociale Wetenschappen
Werkgroepdocent: Dr. M. M. Vermande
Studenten: Rosa van de Giessen (3955214): Zelfbeeld en Zelfwaargenomen Sociale Acceptatie.
Merve Karakus (4071638): Internaliserend Gedrag.
Zehra Turedi (4039459): Sociale Acceptatie door Peers (leeftijdsgenoten).
Marjolein de Vet (4250923): Sociale Status: Resource Control en Perceived Popularity.
Datum: 2 juni 2014

Samenvatting

Huidig onderzoek heeft zich gericht op de kosten en baten van pesten voor ouders, slachtoffers en niet-betrokken kinderen. Er is specifiek gekeken naar leerlingen uit de brugklas. Om een duidelijk beeld te krijgen van de kosten en baten van pesten is er gekeken naar een aantal gebieden namelijk, internaliserende gedragsproblemen, sociale status, sociale acceptatie door peers, zelfbeeld en zelfwaargenomen sociale acceptatie. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van peernominaties, peerratings en zelfrapportages. Hieruit is naar voren gekomen dat er meer baten dan kosten voor de dader zijn verbonden aan het pesten. Dit impliceert dat pestgedrag moeilijk te doorbreken is.

Kernwoorden: kosten en baten, ouders, slachtoffers, niet-betrokken kinderen, internaliserende gedragsproblemen, resource control, perceived popularity, sociale acceptatie, zelfbeeld, zelfwaargenomen sociale acceptatie.

Inleiding

De afgelopen jaren is er steeds meer aandacht gekomen voor pesten. Voor de term pesten bestaat er geen algemeen aanvaarde definitie (Ladd & Kochenderfer-Ladd, 2002). Uit verschillende onderzoeken komen echter drie overeenkomstige kenmerken naar voren. Ten eerste wil de dader iemand met opzet pijn doen. Ten tweede houdt het pesten herhaaldelijk over een langere periode stand. Tot slot is er verschil in machtsverhouding tussen dader en slachtoffer (Salmivelli & Peets, 2009).

Verskillende studies hebben aangetoond dat pesten een veel voorkomend probleem is op de basis- en middelbare school. De prevalentie van jongeren in het middelbaar onderwijs, die op enige manier betrokken zijn bij pesten, ligt rond de 27 procent. Hiervan geeft ongeveer 13 procent van de kinderen aan slachtoffer te zijn van pesten. Ongeveer 11 procent geeft aan dat hij/zij herhaaldelijk heeft gepest (Jansen et al., 2012). Over het algemeen zijn jongens vaker betrokken bij pesten dan meisjes (Cerezo & Ato, 2010). Voor prevalenties gebaseerd op rapportages door klasgenoten liggen de cijfers voor ouderschap meestal hoger, omdat ouders zichzelf vaak niet erkennen als dader (Goossens, Vermande, & van der Meulen, 2012). Volgens sommige onderzoekers neemt pesten toe na de overgang naar de middelbare school (Rigby, 2002). Een reden hiervoor kan zijn dat wanneer adolescenten naar de middelbare school gaan ze bij nieuwe kinderen in de klas komen. Hierdoor moet de sociale hiërarchie opnieuw worden vastgesteld (Pellegrini & Long, 2002).

Om meer inzicht te krijgen in het gedrag van de dader, slachtoffer en niet-betrokken kinderen zal dit onderzoek zich richten op de kosten en baten van pesten in de brugklas. Onder kosten worden de nadelen van pesten verstaan en onder baten de voordelen. Ondanks vele interventies blijft het pestgedrag aanwezig (Goossens et al.,

2012). Door de kosten en baten in kaart te brengen kan er worden onderzocht waarom pesten een probleem is.

Internaliserend gedrag

Wanneer men het heeft over internaliserend gedrag kan er onder andere gedacht worden aan depressie en angst (Reijntjes, Kamphuis, Prinzie, & Telch, 2010). Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat slachtoffers van pesten een grotere kans hebben op internaliserende problemen op latere leeftijd in de adolescentie (Kumpulainen & Räsänen, 2000; Reijntjes et al., 2010). Uit andere onderzoeken, waarbij gebruik is gemaakt van zelfrapportages bij leerlingen van de middelbare school, komt ook naar voren dat slachtoffers meer internaliserende problemen vertonen dan ouders en niet-betrokken kinderen. Zij vertonen problemen zoals angst en depressies (Flescher-Peskin, Tortolero, Markham, Addy, & Baumler, 2007; Ivarsson, Broberg, Arvidsson, & Gillberg, 2005; Menesini, Modena, & Tani, 2009).

Over het feit dat ouders internaliserende problemen hebben zijn de meningen van onderzoekers verdeeld (Reijntjes et al., 2013; van der Wal, de Wit, & Hirasing, 2003). Zo komt er in het onderzoek van Juvonen, Graham en Schuster (2003) naar voren dat ouders, met een gemiddelde leeftijd van 12 jaar, psychisch sterker zijn dan slachtoffers en niet-betrokken kinderen. In het onderzoek van Reijntjes en collega's (2013) wordt dit bevestigd, hieruit blijkt dat ouders met een gemiddelde leeftijd van tien jaar, geen noemenswaardige internaliserende symptomen hebben. Daarentegen zijn er ook onderzoeken die aantonen dat ouders wel internaliserende problemen vertonen. Deze studies tonen aan dat frequent pestgedrag van de vader zorgt voor depressies in de adolescentie (Brunstein-Klomek, Marrocco, Kleinman, Schonfeld, & Gould, 2007; Brunstein-Klomek et al., 2008).

Uit het onderzoek van Bouman en collega's (2013) komt naar voren dat de manier waarop internaliserend gedrag gemeten wordt invloed heeft op de onderzoeksresultaten. Zo zijn peernominaties en zelfrapportages beide gerelateerd aan internaliserende problemen bij slachtoffers, zoals angst en depressie. Bij ouders zijn alleen de zelfrapportages voorspellend voor internaliserende gedragingen.

Uit bovenstaande literatuur kan worden geconcludeerd dat slachtoffers meer internaliserende problemen kunnen hebben dan ouders en niet-betrokken kinderen. Bij ouders zijn de onderzoeksresultaten tegenstrijdig, wat betreft internaliserende problemen.

Sociale Status: *Resource Control* en *Perceived Popularity*

Een hoge status en positie onder leeftijdsgenoten zijn belangrijk voor adolescenten. Pesten kan een manier zijn om een hoge status te behouden of om de status te verhogen (Caravita & Di Blasio, 2009; Cillessen & Borch, 2006). Een sociale status in een groep wordt bereikt door expliciet gebruik te maken van agressief gedrag

(Vaillancourt & Hymel, 2006). Uit onderzoek blijkt dat kinderen tegenwoordig ook gebruik maken van niet-agressieve manier om de sociale dominantie te bereiken of te behouden (Olthof et al., 2011).

Wanneer iemand meer macht of invloed heeft dan de rest van de groep spreekt men van sociale dominantie (Dhont, Hodson, Costello, & MacInnis, 2012). Volgens Olthof, Goossens, Vermande, Aleva en Van der Meulen (2011) is er een verband gevonden tussen pesten en sociale dominantie bij kinderen in de leeftijd van negen tot twaalf jaar. Hierbij wordt sociale dominantie geoperationaliseerd als *resource control* (Hawley, 1999). Met *resource control* wordt de toegang tot bepaalde bronnen bedoeld. Deze bronnen kunnen zowel materieel (speelgoed et cetera), sociaal (vrienden et cetera) en informatief (kennis et cetera) van aard zijn (Olthof et al., 2011). Door middel van docent ratings en peernominaties is gemeten dat ouders meer *resource control* hebben dan hun peers. Slachtoffers hebben significant minder *resource control* dan ouders. Niet-betrokken kinderen blijken een betere dominante positie te hebben dan slachtoffers doordat ze een hogere *resource control* hebben (Olthof et al., 2011).

Naast *resource control* wordt ook *perceived popularity* beschouwd als een maat van sociale status omdat het gerelateerd is aan *resource control* (Hawley, 2003). *Perceived popularity* is de erkenning, dominantie en prestige die kinderen binnen een peergroep krijgen (De Bruyn, Cillessen, & Wissink, 2010; Parkhurst & Hopmeyer, 1998). Zoals de term al aangeeft wordt dit doorgaans gemeten via peerrapportage. Een voorbeeld hierbij is 'Welke kinderen in jouw klas zijn populair?' (Cillessen & Mayeux, 2004). Volgens Lafontana en Cillessen (2002) kunnen kinderen met een hoge *perceived popularity* de juiste balans vinden tussen prosociaal en antisociaal gedrag, dit stelt hen in staat om te domineren.

Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat agressieve kinderen vaak worden gezien als populair, krachtig en cool terwijl zij in werkelijkheid niet erg geliefd zijn (Cillessen & Rose, 2005; Prinstein & Cillessen, 2003; Vaillancourt, Hymel, & McDougall, 2003). Ouders hebben een hogere *perceived popularity* dan slachtoffers (Bruyn et al., 2010; Olthof et al., 2011).

Uit de bovenstaande onderzoeken kan worden geconcludeerd dat ouders meer *resource control* en een hogere *perceived popularity* hebben dan slachtoffers en niet-betrokken kinderen.

Sociale acceptatie door peers

Sociale acceptatie door peers is de mate waarin adolescenten geliefd zijn of aardig worden gevonden door hun leeftijdsgenoten (De Bruyn et al., 2010). Sociale acceptatie wordt over het algemeen gemeten door peerrapportages (Oberle, Schonertreichl, & Thomson, 2010). Uit onderzoek van Warden en Mackinnon (2003) blijkt dat hoge sociale acceptatie door peers samengaat met pro-sociaal gedrag en pro-sociale

interacties. Gedurende de adolescentie wordt er minder negatief naar agressie gekeken door peers (Bukowski, Sippola, & Newcomb, 2000). Hierdoor kan het beeld dat adolescenten van daders hebben worden vertekend (Pellegrini & Long, 2002).

Uit peernominaties blijkt echter dat daders vaak niet aardig gevonden worden door hun peers hoewel ze wel als populair worden gezien (De Bruyn et al., 2010; Salmivalli & Peets, 2009; Vaillancourt, Hymel, & McDougall, 2003). Onderzoeken wijzen uit dat daders agressief, impulsief en antisociaal gedrag vertonen. Dit kan de afwijzing van daders door peers verklaren (Scholte, Engels, Overbeek, Kemp, & Haselager, 2007; Spriggs, Lannotti, Nansel, & Haynie, 2007).

Slachtoffers worden minder geaccepteerd en vaker afgewezen door peers dan niet-betrokken kinderen (Boulton, Smith, & Cowie, 2010; Goossens, Olthof, & Dekker, 2006; Prinstein & Cillessen, 2003; Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman, & Kaukiainen, 1996). Dit kan komen doordat sommige slachtoffers, net als sommige daders, agressief en vijandig gedrag vertonen naar peers (Perry, Kusel, & Perry, 1988). Uit onderzoek van Pellegrini, Bartini en Brooks (1999), waarbij gebruik is gemaakt van peerratings en peernominaties, blijkt dat de mate van sociale acceptatie door peers samenhangt met slachtofferschap. Een hoge sociale acceptatie door peers verkleint de kans op slachtofferschap (Pellegrini et al., 1999; Pellegrini & Long, 2002).

Of daders en slachtoffers in dezelfde mate wel of niet geliefd zijn bij peers komt uit bovenstaande onderzoeken geen eenduidig antwoord naar voren. Er kan worden geconcludeerd dat slachtoffers en daders minder worden geaccepteerd door peers dan niet-betrokken kinderen.

Zelfbeeld en Zelfwaargenomen Sociale Acceptatie

Onder zelfbeeld verstaat men het globale beeld dat het kind van zichzelf heeft zoals eigenschappen en talenten op sociaal, emotioneel, cognitief en lichamelijk gebied. Sociale acceptatie is de mate waarin kinderen ervaren door hun peers geaccepteerd te worden, het is een specifiek domein van het zelfbeeld van een kind. Zelfbeeld en zelfwaargenomen sociale acceptatie kunnen gemeten worden door zelfrapportages (Kaloyirou & Lindsay, 2008; Woltjer & Janssens, 2006). Over de relatie tussen pesten en zelfbeeld bestaan geen eenduidige resultaten (Pollastri, Cardemil, & O'Donnell, 2010). Boulton en collega's (2010) hebben onderzoek gedaan naar de samenhang tussen zelfbeeld en de betrokkenheid bij pesten. In het onderzoek is gebruik gemaakt van zes sub-schalen, namelijk globale eigenwaarde, schoolse competentie, sociale acceptatie, sportieve competentie, fysieke verschijning en gedragshouding. Voornamelijk de sub-schalen globale eigenwaarde en sociale acceptatie zijn relevant voor dit onderzoek. Uit het onderzoek van Boulton en collega's (2010) en O'Moore en Kirkham (2001) blijkt dat het zelfbeeld van daders lager is dan niet-betrokken kinderen, maar hoger dan de slachtoffers. Daarentegen komt uit andere studies naar voren dat er een verband is

tussen een hoog zelfbeeld, pesten en agressief gedrag (Bouman et al., 2013; Boxtel, Orobio de Castro, & Goossens, 2004; Pollastri et al., 2010). Over het zelfbeeld dat slachtoffers van pesten hebben zijn wel eenduidige antwoorden te vinden. De studies van Bouman en collega's (2013) en O'Moore en Kirkham (2001) tonen aan dat zij zich niet geaccepteerd voelen en een laag zelfbeeld hebben. Er zijn ook onderzoeken gedaan naar het zelfbeeld van de niet-betrokken kinderen. Wanneer de niet-betrokken kinderen vergeleken worden met de slachtoffers en de daders, blijkt dat zij het hoogste zelfbeeld hebben (Kaukiainen et al., 2002).

In de studies van Kaloyirou en Lindsay (2008), Meland, Rydning, Lobben, Bredablik en Ekeland (2010) en Bouman en collega's (2013) komt naar voren dat daders zich sociaal geaccepteerd voelen door peers. Ook geven de daders aan dat ze veel vrienden en meer zelfvertrouwen hebben in het aangaan van relaties met peers dan niet-betrokken kinderen. Daders zijn vaak niet geliefd bij peers, maar voelen zich wel sociaal competent (Salmivalli & Peets, 2009). Uit verschillende studies komt naar voren dat de slachtoffers van pesten zich minder geaccepteerd voelen door peers dan daders en niet-betrokken kinderen.

Uit de bovenstaande onderzoeken kan worden geconcludeerd dat er tegenstrijdige onderzoeksresultaten zijn over het zelfbeeld van de daders. Zowel een hoog als een laag zelfbeeld wordt geassocieerd met pestgedrag. Over de zelfwaargenomen sociale acceptatie van de daders zijn wel eenduidige resultaten te vinden. De meeste daders voelen zich sociaal geaccepteerd door peers. De slachtoffers zijn over het algemeen niet geliefd en hebben een laag zelfbeeld.

Onderzoeksvraag en hypothesen

Dit onderzoek richt zich op de kosten en baten van pesten in de brugklas. De daders worden vergeleken met slachtoffers en niet-betrokken kinderen. Pesten heeft negatieve gevolgen voor de slachtoffers, zij voelen zich niet sociaal geaccepteerd en hebben een laag zelfbeeld (Bouman et al., 2013; O'Moore & Kirkham, 2011). De gevolgen voor de daders zijn echter minder helder. Pesten levert voordelen op voor de dader, zoals een hogere sociale status (Caravita & Di Blasio, 2009; Cillessen & Borch, 2006). Volgens sommige studies brengt pesten echter ook nadelen voor de dader met zich mee, zoals angst en depressie. Dit wordt echter lang niet door alle studies gevonden (Bouman et al., 2013). Om dit te onderzoeken worden daders, slachtoffers en niet-betrokken kinderen in de brugklas vergeleken qua internaliserend gedrag, sociale status (*Resource Control* en *Perceived Popularity*), zelfbeeld, zelfwaargenomen sociale acceptatie van de dader en de sociale acceptatie door peers. Om dit te onderzoeken wordt er gebruik gemaakt van zelfrapportages, peernominaties en peerratings.

Op basis van de bovenstaande literatuur zijn er een aantal hypothesen geformuleerd. (1) Daders hebben minder angst en depressie dan slachtoffers en niet-

betrokken kinderen, slachtoffers hebben meer angst en depressie dan niet-betrokken kinderen. (2) Daders hebben een hogere *percieved popularity* en *resource control* dan niet-betrokken kinderen, slachtoffers hebben de minste *percieved popularity* en *resource control* (3) Daders worden minder sociaal geaccepteerd dan niet-betrokken kinderen, slachtoffers worden het minst sociaal geaccepteerd. (4) Daders hebben een hoger zelfbeeld dan niet-betrokken kinderen, slachtoffers hebben het laagste zelfbeeld (5) Daders hebben een hoger zelfwaargenomen sociale acceptatie dan niet-betrokken kinderen, slachtoffers hebben de laagste zelfwaargenomen sociale acceptatie.

Methodes

Participanten

Dit onderzoek heeft gebruik gemaakt van data van een groter project over pesten en sociale dominantie. De onderzoeksgegevens zijn verzameld in 2007 door bachelor studenten van de Universiteit Utrecht, de Vrije Universiteit Amsterdam en de Rijksuniversiteit Groningen. De vragenlijsten zijn afgenomen bij 26 middelbare scholen en 115 brugklassen. Voor dit onderzoek zijn er 2716 leerlingen uit de eerste klas van de middelbare school benaderd om deel te nemen aan het onderzoek. Er hebben 56 (2.1%) ouders bezwaar gemaakt en hun kind niet deel laten nemen aan het onderzoek. De deelnemende kinderen konden tijdens het onderzoek ieder moment stoppen, maar dit was niet aan de orde. Van de 2716 benaderde leerlingen hebben 2413 (88.8%) leerlingen deelgenomen en waren er 303 (11.2%) leerlingen die niet hebben deelgenomen aan het onderzoek omdat ouders of de leerling zelf hier een bezwaar voor hadden. Van de 2413 leerlingen waren er 1185 (49.1%) jongens en 1229 (50.9%) meisjes. De gemiddelde leeftijd van de leerlingen was 13,29 jaar ($SD = 7.1$ maanden). Dit databestand bevat nog geen gegevens over het geboorteland van ouders en kind. Daarnaast ontbreken ook de gegevens over de sociaal economische status (SES). Hier kunnen geen uitspraken over worden gedaan, omdat dit niet is meegenomen in het onderzoek.

Meetinstrumenten

Pesten en victimisatie. Om de verschillende pestrollen in kaart te brengen is de pestrollenvragenlijst Dutch Consortium on Bullying (DCOB) gebruikt (Olthof et al., 2011). Er zijn negen pestrollen, namelijk niet classificeerbaar ($n=36$), daders ($n=122$), assistent ($n=163$), beïnvloeder ($n=107$), dader slachtoffer ($n=103$), verdediger ($n=366$), buitenstaanders ($n=512$), slachtoffer ($n=173$) en niet-betrokkenen ($n=828$). Voor dit onderzoek zijn echter alleen de leerlingen gebruikt die zijn geclassificeerd als *ringleader bully* (daders), *victim* (slachtoffers) en *uninvolved* (niet-betrokkenen; neutrale controlegroep). De vragenlijst begint met een korte instructie waarbij wordt uitgelegd wat pesten inhoudt. Vervolgens worden er vijf vormen van pesten besproken, fysiek (o.a. duwen, schoppen, slaan), direct verbaal (o.a. schelden), bezit gericht (o.a. spullen

vernien van andere kinderen), direct relationeel (o.a. buitensluiten van andere kinderen) en indirect relationeel (o.a. roddelen). Na elke vorm worden er drie vragen gesteld, respectievelijk over welke kinderen slachtoffer, initiatiefnemende dader en meeloper zijn. Een voorbeeldvraag over fysiek slachtofferschap is: 'Weet jij kinderen in de klas die zo gepest worden, dus die geschopt, geslagen of geknepen worden? Kun jij mij namen noemen? Wie zijn dat dan?'. De overige pestrollen werden met één of twee vragen gemeten.

Om de proportiescores te berekenen werd het aantal nominaties per kind geteld. Deze werden hierna gedeeld door het aantal kinderen dat meedeed, het kind zelf werd hierbij niet meegeteld. Hieruit vloeit er een proportiescore tussen de 0 en 1. De participanten zijn vervolgens geclassificeerd in pestrollen volgens de classificatieprocedure van Olthof et al. (2011). Om ingedeeld te worden in een pestrol is een score van minimaal .15 op die pestrol vereist. Wanneer een participant voor meerdere pestrollen een score van .15 heeft en het verschil tussen de pestrollen minder is dan .01 wordt deze geregistreerd als niet-classificeerbaar. Participanten die lager scoorden dan .15 werden als niet-betrokken geclassificeerd.

Internaliserend gedrag. Om internaliserend gedrag te meten is gebruik gemaakt van de Revised Child Anxiety and Depression Scale (RCADS) (Muris, Meesters, & Schouten, 2002). Deze vragenlijst is een zelfrapportage voor kinderen tussen de acht en zeventien jaar en is bedoeld om angst en depressie, zoals gedefinieerd in de Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorders (DSM- IV), in kaart te brengen. De oorspronkelijke vragenlijst bestaat uit 47 vragen, maar voor dit onderzoek is er een verkorte versie van 25 vragen gebruikt. De betrouwbaarheid, inhoudsvaliditeit en criteriumvaliditeit van deze test zijn nog niet beoordeeld door de COTAN. Muris, Meesters en Schouten (2002) beoordelen de betrouwbaarheid (Cronbach's alfa = .96), inhoudsvaliditeit en criteriumvaliditeit zelf als uitstekend. De vragenlijst is klassikaal afgenomen met een korte uitleg vooraf: 'Hieronder staan zinnen die allemaal te maken hebben met bang-zijn. Lees elke zin en vul in of het nooit, soms, vaak of altijd met jou het geval is. Sla geen enkele vraag over'. Zoals uit de uitleg hierboven blijkt, is er gebruik gemaakt van een 4-puntschaal met de opties nooit (0), soms (1), vaak (2) en altijd (3). Voorbeeld vragen zijn als volgt: 'Ik denk na over doodgaan' en 'Ik ben bang als ik een proefwerk (toets) moet maken'. Ompoolen van de vragen was niet nodig omdat alle vragen in een positieve zin voor angst en depressie waren geformuleerd. Als score werd het gemiddelde van de 25 items berekend (Cronbach's alfa = .93; $M=1.61$; $SD=.42$).

Resource Control en Perceived Popularity. Sociale dominantie werd aan de hand van twee verschillende constructen gemeten, namelijk *resource control* (Olthof et al., 2011) en *perceived popularity* (Cillessen & Mayeux, 2004).

Resource control is aan de hand van zelfrapportage en peernominaties gemeten. De zelfrapportage bestond uit zes vragen over *resource control*, waaronder de vraag, 'Hoe vaak krijg jij als eerste het leukste speelgoed of de beste spullen te pakken?' (Hawley, 2003). De antwoorden werden op een 5-puntschaal gemeten die liep van 'bijna nooit' (1) tot 'heel vaak' (5). Voor iedere respondent werd het gemiddelde van de zes items berekend ($M=2.63$, $SD=.73$). De betrouwbaarheid werd gemeten door middel van Cronbach's alfa = .83. Bij peernominaties kregen de respondenten zes soortgelijke vragen voorgelegd, zoals 'Welke kinderen in de klas krijgen meestal hun zin?'. Per vraag kon ieder kind maximaal vijf peers nomineren. Zelfnominaties waren niet toegestaan. Per vraag werden proportiescores berekend door per kind het aantal nominaties te tellen. De ontvangen nominaties werden hierna gedeeld door het aantal kinderen dat meedeed waarbij het kind zelf niet werd meegerekend. Hieruit vloeit er een proportiescore tussen de 0 en 1. Voor iedere respondent werd het gemiddelde van de zes items berekend ($M=.05$, $SD=.07$). De betrouwbaarheid werd gemeten door middel van Cronbach's alfa = .87.

Perceived popularity is aan de hand van peernominaties gemeten. De respondenten kregen twee vragen voorgelegd die het begrip *perceived popularity* meten. Namelijk 'Welke kinderen in jouw klas zijn populair?' en 'Welke kinderen in jouw klas zijn juist niet populair?' (Cillessen & Mayeux, 2004). Voor beide vragen konden de respondenten maximaal vijf peers nomineren. Het totaal van de nominaties op iedere vraag werd gestandaardiseerd per klas (z-scores). Vervolgens zijn de verschillen berekend en nogmaals gestandaardiseerd per klas om de interpretatie te vereenvoudigen (LaFontana & Cillessen, 2002). Een gestandaardiseerde score boven de nul staat voor meer populair en een score onder de nul voor minder populair.

Sociale acceptatie door peers. Om de sociale acceptatie door peers te meten is er gebruik gemaakt van peerratings. Hierbij is gebruik gemaakt van de vragenlijst 'Sociometric Status Ratings' (SSRAT). De leerlingen hebben per klasgenoot aangegeven in hoeverre zij die leerlingen aardig vonden. Dit werd gemeten aan de hand van een blokkenschaal, waarbij -3 'heel erg vervelend' tot +3 'heel erg aardig' gescoord kon worden (Maassen & Verschueren, 2005). De blokkenschaal is vervolgens omgezet in een 7-puntschaal met scores van nul tot en met zes. Het gebruik van de SSRAT heeft als voordeel dat alle informatie over iedere leerling wordt verkregen, waardoor er een compleet beeld ontstaat van alle onderlinge relaties in de klas. Voor ieder kind werd de gemiddelde ontvangen rating berekend ($M=4.67$; $SD=.71$).

Zelfbeeld en zelfwaargenomen sociale acceptatie. De Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBSA) is een zelfrapportage vragenlijst voor 12 tot 18-jarige adolescenten (Treffers et al., 2002). Deze vragenlijst is ontworpen om een indruk te krijgen van de competenties van adolescenten op een aantal specifieke

gebieden en van het globaal gevoel van eigenwaarde. De CBSA is een Nederlandse bewerking van het *Self-Perception Profile for Adolescents* (Harter, 1988). De vragenlijst bestaat uit 30 items, welke in zes subschalen zijn onderverdeeld. In dit onderzoek zijn twee subschalen gebruikt om het zelfbeeld en de zelfwaargenomen sociale acceptatie te meten, namelijk 'gevoel van eigenwaarde' en 'sociale acceptatie'. Beide subschalen bestonden uit vijf items. Bij ieder item moesten de leerlingen kiezen welke van de twee stellingen volgens hen waar was. Een voorbeeldstelling van de subschaal 'sociale acceptatie' is: 'Ik word niet gauw aardig gevonden' en 'Ik word gauw aardig gevonden'. De leerlingen gaven vervolgens door middel van een 4-puntschaal met de antwoorden helemaal waar, negatief (1), een beetje waar, negatief (2), een beetje waar, positief (3), helemaal waar, positief (4) aan in hoeverre de stelling op hen van toepassing was. In de subschaal 'gevoel van eigenwaarde' moesten drie items worden omgepoold. Het gemiddelde van de zelfrapportages in deze subschaal is $M=3.12$ ($SD=.57$) met een Cronbach's alfa van .70. In de subschaal 'sociale acceptatie' moesten twee items worden omgepoold. Het gemiddelde van de zelfrapportages in deze subschaal is $M=2.52$ ($SD=.68$) met een Cronbach's alfa van .73. Om de betrouwbaarheid te vergroten zijn er voor de Cronbach's alfa twee items verwijderd.

Procedure

Tijdens dit onderzoek is gebruik gemaakt van zelfrapportages, peernominaties en peerratings. Voorafgaand aan het onderzoek kregen ouders een informatiebrief en konden door middel van een nee-formulier aangeven dat hun kind niet deel mocht nemen. Voordat de vragenlijst werd afgenomen is uitgelegd wat de online vragenlijst inhoud en is verdere uitleg gegeven. De afnameduur nam ongeveer anderhalf lesuur in beslag. De vragenlijst is klassikaal afgenomen onder leiding van studenten. De zitplaatsen van de leerlingen zijn om en om ingedeeld in sekse (jongen-meisje), zodat de leerlingen elkaar minder konden afleiden. Bij de afname is rekening gehouden met het onderzoeksprotocol.

Resultaten

Om de verschillen tussen de groepen daders, slachtoffers en niet-betrokken kinderen in kaart te brengen is gebruik gemaakt van een éénweg MANOVA. Er is onderscheid gemaakt tussen verschillende afhankelijke variabelen, namelijk 'angst en depressie', '*resource control* gemeten door zelfrapportage', '*resource control* gemeten door peernominatie', '*perceived popularity*', 'sociale acceptatie door peers', 'zelfbeeld', en 'zelfwaargenomen sociale acceptatie'. De correlaties mogen niet hoger zijn dan .8 omdat de variabelen dan te veel samenhangen waardoor je ze niet meer individueel kunt interpreteren (Field, 2013). De Pearsons Correlatiecoëfficiënten zijn weergegeven in tabel 1. Hieruit komt naar voren dat er vrijwel geen hoge correlaties zijn tussen de afhankelijke variabelen. '*Resource control* door peernominatie' en '*perceived popularity*'

hebben de hoogste positieve correlatie ($r=.59$). Een hoge positieve correlatie betekent dat verschillende variabelen veel samenhang hebben met elkaar (Gravetter & Wallnau, 2013). 'Angst en depressie' en 'zelfbeeld' hebben de hoogste negatieve correlatie ($r=-.50$). Een negatieve correlatie houdt in dat veel van de ene variabele samen gaat met weinig van de andere variabele (Gravetter & Wallnau, 2013). Uit tabel 1 blijkt dat er geen afhankelijke variabelen samen gevoegd hoeven te worden.

Tabel 1.

Pearsons Correlatiecoëfficiënten tussen de Afhankelijke Variabelen.

Variabelen	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Angst en depressie	-						
2. Recourse control door zelfraportage	.04	-					
3. Recourse control door peernominatie	.01	.21**	-				
4. Perceived popularity	-.05	.31**	.59**	-			
5. Sociale acceptatie door peers	-.09**	.10**	-.02	.37**	-		
6. Zelfbeeld	-.50**	.19**	.07*	.13**	.13**	-	
7. Zelfwaargenomen sociale acceptatie	-.06*	.51**	.25**	.42**	.18**	.38**	-

Noot. * $p < .05$ ** $p < .01$

De MANOVA moet aan een aantal assumpties voldoen om correct uitgevoerd te worden. Deze assumpties zijn voorafgaand aan de MANOVA gecontroleerd. De assumptie die geschonden is, wordt kort toegelicht.

Uit de data blijkt dat de afhankelijke variabele 'resource control door peernominatie' niet normaal verdeeld was bij de groepen slachtoffers en niet-betrokken kinderen. Om de scheefheid van deze variabele te beperken is deze getransformeerd met behulp van de RANKIT-procedure, hierdoor is de scheefheid voldoende gereduceerd (Salmivalli & Helteenvuori, 2007; Salmivalli & Voeten, 2004).

Uit de MANOVA blijkt dat er een significant multivariaat hoofdeffect van de groepen te zien is (Wilk's Lambda = .34, $F(14, 1994) = 101.71$, $p < .001$, $\eta^2 p = .42$). Vervolgens is er gekeken naar de univariate variantie analyses. De gemiddelde scores per groep, de F-waardes en de effect size per afhankelijke variabele zijn in tabel 2 weergegeven. De F-waardes zijn voor alle variabelen significant. Volgens Field (2013) is er sprake van een kleine effectgrootte ($\eta^2 p$) bij een resultaat van .01. Van een medium effect is te spreken bij een resultaat van .06, tot slot is er sprake van een groot effect bij

een resultaat van .14. Bij de meeste afhankelijke variabelen is er sprake van een klein effect. 'Recourse control door peernominatie' laat een klein tot medium effect zien. 'Sociale acceptatie door peers' en 'perceived popularity' laten een medium effect zien.

Tabel 2.

Gemiddelde Scores van de Afhankelijke Variabelen (Standaarddeviatie) per Groep

	Daders (<i>n</i> = 111)	Slachtoffers (<i>n</i> = 156)	Niet- betrokkenen (<i>n</i> = 739)	<i>F</i> (2,1003)	η^2_p
1. Angst en depressie	1.57 (.48)	1.68 (.45)	1.55 (.38)	5.14**	.01
2. Recourse control door zelfrapportage	3.08 (.85)	2.31 (.73)	2.69 (.67)	40.52***	.08
3. Recourse control door peernominatie	.16 (.10)	.02 (.03)	.03 (.04)	127.38***	.20
4. Perceived popularity	1.90 (1.29)	-2.41 (1.23)	.25 (1.30)	399.05***	.44
5. Sociale acceptatie door peers	4.01 (.77)	4.01 (.70)	4.84 (.52)	198.50***	.28
6. Zelfbeeld	3.17 (.56)	2.94 (.68)	3.17 (.55)	10.85***	.02
7. Zelfwaargenomen sociale acceptatie	2.85 (.69)	2.02 (.59)	2.61 (.64)	68.89***	.12

Noot. ** $p < .01$ *** $p < .001$

Vanwege de heterogeniteit van de variabelen en verschillen in de groepen is er gebruik gemaakt van de Games-Howell procedure, dit is een post-hoc test, waarbij paarsgewijze vergelijkingen zijn gemaakt.

Angst en Depressie

Uit dit onderzoek komt naar voren dat slachtoffers meer angst en depressie hebben dan niet-betrokken kinderen ($p = .01$). Daarnaast is er geen significant verschil gevonden tussen 'daders en niet-betrokken kinderen' en tussen 'daders en slachtoffers'.

Resource Control en Perceived Popularity

Resource control is in dit onderzoek gemeten door middel van zelfrapportages en peerrapportages. Bij zowel de zelfrapportage als de peerrapportage hebben de daders significant meer *resource control* dan slachtoffers ($p < .001$). Daarnaast hebben daders bij zowel zelfrapportage als peerrapportage significant meer *resource control* dan niet-betrokken kinderen ($p < .001$). Ook blijkt dat zowel bij de zelfrapportage ($p < .001$) als bij

de peerrapportage ($p=.007$) niet-betrokken kinderen meer *resource controle* hebben dan slachtoffers.

Bij *perceived popularity* komt naar voren dat ouders meer *perceived popularity* hebben dan slachtoffers ($p<.001$), ook hebben ouders meer *perceived popularity* dan niet-betrokken kinderen ($p<.001$). Tot slot blijkt dat niet-betrokken kinderen significant meer *perceived popularity* hebben dan slachtoffers ($p<.001$).

Sociale Acceptatie door Peers

Voor sociale acceptatie door peers is er geen significant verschil gevonden tussen ouders en slachtoffers. Wel blijken niet-betrokken kinderen meer geaccepteerd te worden dan ouders ($p<.001$). Daarnaast hebben niet-betrokken kinderen meer sociale acceptatie door peers dan slachtoffers ($p<.001$).

Zelfbeeld en Zelfwaargenomen sociale acceptatie

Uit de post-hoc test blijkt dat ouders een significant hoger zelfbeeld hebben dan slachtoffers ($p=.007$). Verder hebben niet-betrokkenen een significant hoger zelfbeeld dan slachtoffers ($p<.001$). Echter is het verschil tussen niet-betrokken kinderen en ouders niet significant.

Ouders hebben significant meer zelfwaargenomen sociale acceptatie dan slachtoffers ($p<.001$) en niet-betrokken kinderen ($p=.003$). Daarnaast hebben niet-betrokken kinderen meer zelfwaargenomen sociale acceptatie dan slachtoffers ($p<.001$).

Discussie

Dit onderzoek heeft zich gericht op de kosten en baten van pesten voor ouders, slachtoffers en niet-betrokken kinderen. Om de verschillen tussen de groepen in kaart te brengen is er gebruik gemaakt van de MANOVA. Per afhankelijke variabele 'angst en depressie', '*resource control* door zelfrapportage', '*resource control* door peernominatie', '*perceived popularity*', 'sociale acceptatie door peers', 'zelfbeeld', en 'zelfwaargenomen sociale acceptatie' is er gekeken naar de verschillen tussen de drie groepen.

Uit eerder onderzoek kwam naar voren dat ouders minder kans hebben op angst en depressie dan slachtoffers en niet-betrokken kinderen. De niet-betrokken kinderen hebben de minste kans op angst en depressie (Flescher-Peskin, Tortolero, Markham, Addy, & Baumler, 2007; Ivarsson, Broberg, Arvidsson, & Gillberg, 2005; Menesini, Modena, & Tani, 2009;). Deze resultaten komen niet geheel overeen met de resultaten uit huidig onderzoek. Hierin komt naar voren dat alleen slachtoffers significant meer angst en depressie hebben dan niet-betrokken kinderen. Er zijn geen verschillen gevonden tussen slachtoffers en ouders, en tussen ouders en niet-betrokken kinderen.

Internaliserend gedrag van ouders kan het beste worden gemeten door middel van zelfrapportages. De correlatie tussen internaliserend gedrag en zelfrapportages is significant, in tegenstelling tot de andere meetinstrumenten (Bouman et al., 2013). Hierdoor is in huidig onderzoek het internaliserend gedrag van ouders gemeten door

middel van zelfrapportages, op deze manier kunnen internaliserende problemen beter in kaart gebracht worden. Echter, uit de resultaten komt naar voren dat zelfrapportage geen noemenswaardige samenhang heeft met de uitkomst van internaliserend gedrag van ouders.

Eerdere studies toonden aan dat ouders in de laatste groepen van de basisschool meer *resource control* hebben dan slachtoffers en niet-betrokken kinderen. Niet-betrokken kinderen hebben een hogere *resource control* dan slachtoffers (Olthof et al., 2011). De resultaten uit huidig onderzoek ondersteunen deze bevindingen, hiermee kan de vooraf opgestelde hypothese worden aangenomen. Door middel van zowel zelfrapportages als peernominaties bleek dat ouders significant meer *resource control* hebben waardoor ze gemakkelijker bronnen verkrijgen dan slachtoffers en niet-betrokken kinderen.

Verder is uit eerdere studies gebleken dat ouders meer *perceived popularity* hebben dan niet-betrokken kinderen en slachtoffers (De Bruyn et al., 2010; Olthof et al., 2011). In huidig onderzoek wordt dit bevestigd. Daarnaast is ook gebleken dat niet-betrokken kinderen significant meer *perceived popularity* hebben dan slachtoffers. Geconcludeerd kan worden dat de resultaten van dit onderzoek met betrekking tot *resource control* en *perceived popularity* overeenkomen met eerdere studies.

In huidig onderzoek komt naar voren dat er geen significant verschil is, in de mate van sociale acceptatie door peers, tussen ouders en slachtoffers. Niet-betrokken kinderen worden meer geaccepteerd door peers dan ouders. Dit komt overeen met de eerder gedane onderzoeken waaruit blijkt dat ouders meestal niet aardig worden gevonden door hun peers (De Bruyn et al., 2010; Salmivalli & Peets, 2009; Vaillancourt, Hymel, & McDougall, 2003). Tevens worden niet-betrokken kinderen meer geaccepteerd door peers vergeleken met de slachtoffers. Dit komt overeen met de voorgaande onderzoeken die hebben aangetoond dat slachtoffers minder worden geaccepteerd en vaker worden afgewezen door peers dan niet-betrokken kinderen (Boulton, Smith, & Cowie, 2010; Goossens, Olthof, & Dekker, 2006; Prinstein & Cillessen, 2003; Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman, & Kaukiainen, 1996). Dit betekent dat de niet-betrokken kinderen het meest worden geaccepteerd door peers vergeleken met de ouders en slachtoffers. Deze uitkomsten komen overeen met de twee vooraf opgestelde hypothesen van huidig onderzoek. De hypothese dat slachtoffers het minst sociaal worden geaccepteerd door peers kan worden verworpen aangezien het verschil tussen ouders en slachtoffers in huidig onderzoek niet significant is. Een algemene verklaring hiervoor kan zijn dat peers medelijden hebben met slachtoffers en zij hierdoor minder worden afgewezen, dit kan tevens gelden voor andere onderzoeken.

Uit huidig onderzoek komt naar voren dat het zelfbeeld van ouders en niet-betrokken kinderen niet veel van elkaar verschillen. Dit komt niet overeen met de vooraf

opgestelde hypothese. De hypothese is naar aanleiding van de resultaten uit de studies van Boulton en collega's (2010), Kaukiainen en collega's (2002) en O'Moore en Kirkham (2001) opgesteld. Uit deze studies kwam naar voren dat daders een lager zelfbeeld hebben dan niet-betrokken kinderen, maar hoger dan de slachtoffers. Uit verschillende studies kwam naar voren dat slachtoffers het laagste zelfbeeld hebben (Boulton et al., 2010; Bouman et al., 2013; O'Moore & Kirkham, 2011). Dit werd voorafgaand het onderzoek verwacht en komt overeen met de resultaten van het huidig onderzoek. Dat daders geen lager zelfbeeld hebben dan niet-betrokken kinderen kan worden verklaard doordat daders het gevoel hebben dat zij als populair worden beschouwd.

In dit onderzoek komt naar voren dat daders een hoger zelfwaargenomen sociale acceptatie hebben dan niet-betrokken kinderen en slachtoffers (Bouman et al., 2013; Kaloyirou & Lindsay, 2008; Meland, Rydning, Lobben, Breidablik, & Ekeland, 2010). Daders zijn vaak niet geliefd bij peers, maar voelen zich wel sociaal geaccepteerd (Salmivalli & Peets, 2009). Dit komt overeen met de vooraf opgestelde hypothese. Verder kan er worden geconcludeerd dat slachtoffers de laagste zelfwaargenomen sociale acceptatie hebben. Dit komt overeen met de resultaten uit eerdere studies en uit het huidig onderzoek (Boulton et al., 2010; Meland et al., 2010).

Kortom zijn er veel baten en weinig kosten voor de dader. De baten voor de dader zijn onder andere dat zij meer *resource control*, *percieved popularity* en zelfwaargenomen sociale acceptatie hebben. Daders hebben ook een hoger zelfbeeld dan slachtoffers. Er zitten niet alleen baten voor de dader aan pesten, zo zijn er ook kosten. Uit eerder en huidig onderzoek komt naar voren dat daders minder sociaal worden geaccepteerd dan niet-betrokken kinderen, daders ervaren dit niet zo aangezien zij zichzelf sociaal geaccepteerd voelen door peers (De Bruyn et al., 2010; Salmivalli & Peets, 2009; Vaillancourt, Hymel, & McDougall, 2003). Het pesten brengt voor slachtoffers veel kosten met zich mee. Zij hebben een laag zelfbeeld, ervaren meer internaliserende problemen dan niet-betrokken kinderen en voelen zich niet sociaal geaccepteerd door peers. Daarnaast zijn zij niet erg populair bij hun peers en hebben zij minder toegang tot het verkrijgen van bronnen.

Beperkingen

In huidig onderzoek is er geen aandacht besteed aan het interactie-effect tussen sekse. Wellicht zijn er uiteenlopende resultaten te vinden over de kosten en baten van pesten voor jongens en meisjes. Uit literatuur komt naar voren dat er een verschil zit in de manier van pesten tussen jongens en meisjes (Card, Stuckey, Salawani, & Little, 2008). Daarnaast heeft dit onderzoek zich alleen gericht op daders en niet op daders die ook slachtoffers zijn. Uit onderzoek blijkt dat daders die ook slachtoffers zijn meer internaliserende problemen hebben dan daders die geen slachtoffers zijn geweest (Menesini et al., 2009; O'Breannan, Bradshaw, & Sawyer, 2009). Door onderscheid te

maken tussen deze twee groepen kan er een breder beeld worden geschetst van de kosten en baten van pesten.

Sterke punten

Dit onderzoek heeft zich specifiek gericht op data afkomstig uit brugklassen. Hier is eerder nog niet veel onderzoek naar gedaan waardoor de resultaten uit huidig onderzoek vernieuwend zijn. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een grote steekproef (n=2413). Dit versterkt de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek. Daarnaast heeft dit onderzoek zich gericht op het perspectief van daders. Eerdere studies hebben zich veelal gericht op het perspectief van slachtoffers. Doordat er in dit onderzoek drie groepen zijn vergeleken, komen hieruit vernieuwende inzichten naar voren. Een ander sterk punt is dat er gebruik is gemaakt van zes afhankelijke variabelen en dat zowel de kosten als baten van pesten zijn onderzocht. Door gebruik te maken van veel afhankelijke variabelen is er op meerdere gebieden gekeken naar de kosten en baten van pesten. Ook is er gebruik gemaakt van meerdere meetinstrumenten zoals zelfrapportages, peernominaties en peerratings. Iedere afhankelijke variabele is door een of meerdere meetinstrumenten onderzocht. Uit het onderzoek van Bouman en collega's (2013) blijkt dat niet alle afhankelijke variabelen met hetzelfde meetinstrument kunnen worden gemeten. Het gebruik van meerdere meetinstrumenten heeft gezorgd voor een grotere betrouwbaarheid en validiteit.

Implicaties voor de praktijk

De maatschappelijke relevantie van huidig onderzoek is dat meer inzicht wordt verkregen in de kosten en baten van pesten voor daders, slachtoffers en niet-betrokken kinderen. Door deze inzichten kan er preventief worden gehandeld waardoor toekomstige psychosociale problemen voorkomen kunnen worden. Uit huidig onderzoek komt naar voren dat er voor de dader veel baten zitten aan pesten. Daders hebben een goed zelfbeeld, voelen zich sociaal geaccepteerd, zijn populair en hebben meer *resource control*. Doordat er veel baten en weinig kosten zitten aan pesten kan het pestgedrag in stand worden gehouden. De dader zal hierdoor niet gemakkelijk zijn positie opgeven aangezien zijn rol vanuit eigen inzicht veel voordelen met zich meebrengt. Daarnaast ziet een dader zichzelf niet altijd als dader. Dit kan komen doordat zij zichzelf als populair zien. Wanneer de baten voor de dader afnemen, zal de behoefte om te pesten worden gereduceerd (Goossens et al., 2012). Dit zou bereikt kunnen worden door de motivatie voor sociale dominantie van de dader te verminderen. Daarnaast zal pesten kunnen afnemen wanneer de assertiviteit van de slachtoffer vergroot wordt.

Suggesties voor verder onderzoek

De resultaten van dit onderzoek bieden mogelijkheden voor vervolgonderzoek. Ten eerste kan er onderzoek gedaan worden naar hogere klassen van de middelbare school. Huidig onderzoek heeft zich specifiek gericht op brugklassers waardoor dit niet te

generaliseren is naar hogere klassen. Mogelijk kunnen hier andere resultaten naar voren komen. Daarnaast heeft dit onderzoek zich niet gericht op de dader/slachtoffer perspectief. Onderzoek hiernaar is van belang, omdat de rol van de dader op deze manier inzichtelijker wordt. Dit kan invloed hebben op de vorm van de interventie. Ten tweede kan er gekeken worden naar het interactie effect tussen jongens en meisjes. In huidig onderzoek is er geen verschil gemaakt in sekseverschillen. Uit onderzoek blijkt echter dat jongens op een andere manier pesten dan meisjes. Wellicht kunnen er verschillen zijn in de kosten en baten van pesten voor jongens en meisjes.

Ondanks deze limitaties heeft dit onderzoek duidelijk gemaakt dat er voor de dader meer baten aan pesten zitten dan kosten. Om het pestgedrag te doorbreken is het van belang dat er gerichte interventies ontwikkeld worden om de baten van het pesten voor de daders af te nemen.

Literatuur

- Boulton, M. J., Smith, P. K. & Cowie, H. (2010). Short-term longitudinal relationships between children's peer victimization/bullying experiences and self-perceptions: Evidence for reciprocity. *School Psychology International, 31*, 296-311. doi:10.1177/0143034310362329
- Bouman, T., Van der Meulen, M., Goossens, F. A., Olthof, T., Vermande, M. M., & Aleva, E. A. (2013). Peer and self-reports of victimization and bullying: Their differential association with internalizing problems and social adjustment. *Journal of School Psychology, 51*(3), 435. doi:10.1016/j.jsp.2013.04.001
- Brunstein-Klomek, A., Marrocco, F., Kleinman, M., Schonfeld, I.S., & Gould, M.S. (2007). Bullying, depression, and suicidality in adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 46*, 40-49. doi:10.1097/01.chi.0000242237.84925.18
- Brunstein-Klomek, A., Sourander, A., Kumpulainen, K., Piha, J., Tamminen, T., Moilanen, I., Almqvist, F., & Gould, M. S. (2008). Childhood bullying as a risk for later depression and suicidal ideation among Finnish males. *Journal of Affective Disorders, 109*, 47-55. doi:10.1016/j.jad.2007.12.226
- Bruyn, E. H. de, Cillessen, A. H. N., & Wissink, I. B. (2010). Associations of peer acceptance and perceived popularity with bullying and victimization in early adolescence. *Journal of Early Adolescence, 30*, 543-566. doi:10.1177/0272431609340517
- Bukowski, W. M., Sippola, L. A., & Newcomb, A. F. (2000). Variations in patterns of attraction to same-and other-sex peers during early adolescence. *Developmental Psychology, 36*, 147-154. doi:10.1037/0012-1649.36.2.147
- Caravita, S. C. S., & Di Blasio, P. (2009). Unique and Interactive Effects of Empathy and Social Status on Involvement in Bullying. *Social Development, 18*, 140-163 doi:10.1111/j.1467-9507.2008.00465.x
- Card, N.A., Stucky, B.D., Sawalani, G.M., & Little, T.D. (2008). Direct and indirect aggression during childhood and adolescence: A meta-analytic review of gender differences, intercorrelations, and relations to maladjustment. *Child Development, 79*, 1185-1229.
- Cerezo, F., & Ato, M. (2010). Social status, gender, classroom climate and bullying among adolescents pupil. *Anales de Psicología, 26*, 137-144.
- Cillessen, A. H. N., & Borch, C. (2006). Developmental trajectories of adolescent popularity: A growth curve modeling analysis. *Journal of Adolescence, 29*, 935-959. doi:10.1016/j.adolescence.2006.05.005
- Cillessen, A. H. N., & Mayeux, L. (2004). From censure to reinforcement: Developmental

- changes in the association between aggression and social status. *Child Development*, 75, 147-163. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00660.x
- Cillesen, A. H. N., & Rose, A. J. (2005). Understanding popularity in the peer system. *Current Directions in Psychological Science*, 14, 102–105. doi:10.1111/j.0963-7214.2005.00343.x
- Dhont, K., Hodson, G., Costello, K., & MacInnis, C. C. (2012). Social dominance orientation connects prejudicial human–human and human–animal relations. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48, 543–549.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using SPSS* (4th ed.). London: Sage. ISBN: 978-1-44624-918-51
- Flescher-Peskin, M., Tortolero, S. R., Markham, C. M., Addy, R. C., & Baumler, E. R. (2007). Bullying and Victimization and Internalizing Symptoms among Low-Income Black and Hispanic Students. *Journal of Adolescent Health*, 40, 372-375. doi:10.1016/j.jadohealth.2006.10.010
- Goossens, F.A., Olthof, T. & Dekker, M.C. (2006). The new participant role scales: A comparison between various criteria for assigning roles and indications for their validity. *Aggressive Behavior*, 32, 343-357. doi:10.1002/ab.20133
- Goossens, F., Vermande, M., & van der Meulen, M. (Red.). (2012). *Pesten op school. Achtergronden en interventies*. Den Haag: Boom Lemma.
- Gravetter, F. J., & Wallnau, L. B. (2013). *Statistics for the behavioral sciences*, 9th edition. London: Thomson Wadsworth.
- Harter, S. (1988). The Self-Perception Profile for Adolescents. Unpublished manual, University of Denver, Denver, CO.
- Hawley, P. H. (1999). The ontogenesis of social dominance: A strategy-based evolutionary perspective. *Developmental Review*, 19, 97–132. doi:10.1006/drev.1998.0470
- Hawley, P. H. (2003). Prosocial and coercive configurations of resource control in early adolescence: A case for the well-adapted machiavellian. *Merrill-Palmer Quarterly*, 49, 279–309. doi:10.1353/mpq.2003.0013
- Ivarsson, T., Broberg, A. G., Arvidsson, T., & Gillberg, C (2005). Bullying in adolescence: Psychiatric problems in victims and bullies as measured by the Youth Self Report (YSR) and the Depression Self-Rating Scale (DSRS). *Nordic Journal of Psychiatry*, 59, 365-373. doi:10.1080/08039480500227816
- Jansen, P. W., Verlinden, M., Dommissie-van Berkel, A., Mieloo, C., Ende, J. van der, Veenstra, R., Verhulst, F. C., Jansen, W., & Tiemeier, H. (2012). Prevalence of bullying and victimization among children in early elementary school: Do family and school neighbourhood socioeconomic status matter? *BMC Public Health* doi:10.1186/1471-2458-12-494

- Juvonen, J., Graham, S., & Schuster, M. A. (2003). Bullying among Young Adolescents: The Strong, the Weak, and the Troubled. *Pediatrics, 112*, 1231-1237. doi:10.1542/peds.112.6.1231
- Kaloyirou, C., & Lindsay, G. (2008). The self-perceptions of bullies in Cyprus primary schools. *European Journal of Special Needs Education, 23*, 223-235. doi:10.1080/08856250802130426
- Kaukiainen, A., Salmivalli, C., Lagerspetz, K. M. J., Tamminen, M., Vauras, M., Mäki, H., & Poskiparta, E. (2002). Learning difficulties, social intelligence, and self-concept: Connections to bully-victim problems. *Scandinavian Journal of Psychology, 43*, 269-278. doi:10.1111/1467-9450.00295
- Kumpulainen, K., & Räsänen, E. (2000). Children involved in bullying at elementary school age: Their psychiatric symptoms and deviance in adolescence - An epidemiological sample. *Child Abuse and Neglect, 24*, 1567-1577. doi:10.1016/S0145-2134(00)00210-6
- Ladd, G. W., & Kochenderfer-Ladd, B. (2002). Identifying victims of peer aggression from early to middle childhood: Analysis of cross-informant data for concordance, estimation of relational adjustment, prevalence of victimization and characteristics of identified victims. *Psychological Assessment, 14*, 75-96. doi:10.1037//1040-3590.14.1.74
- LaFontana, K. M., & Cillessen, A. H. N. (2002). Childrens stereotypes of popular and unpopular peers: A multi method assessment. *Developmental Psychology, 38*, 635-647.
- Maassen, G.H., & Verschueren, K. (2005). "A Two-Dimensional Ratings-Based Procedure for Sociometric Status Determination as an Alternative to the Asher and Dodge System". *Merrill-Palmer Quarterly, 51*, 192-212. doi:10.1353/mpq.2005.0011.
- Meland, E., Rydning J. H., Lobben, S., Breidablik H., & Ekeland, T. (2010). Emotional, selfconceptual, and relational characteristics of bullies and the bullied. *Scandinavian Journal of Public Health, 38*, 359-367. doi:10.1177/1403494820364563
- Menesini, E., Modena, M., & Tani, F. (2009). Bullying and victimization in adolescence: Concurrent and stable roles and psychological health symptoms. *Journal of Genetic Psychology, 170*, 115-133. doi:10.3200/GNTP.170.2.115-134
- Muris, P., Meesters, C., & Schouten, E. (2002). A brief questionnaire of DSM-IV defined anxiety and depression symptoms among children. *Clinical Psychology and Psychotherapy, 9*, 430-442. doi:10.1002/cpp.347
- Oberle, E., Schonert-Reichl, K. A., & Thomson, K. (2010). Understanding the link between social and emotional well-being and peer relations in early adolescence:

- Gender-specific predictors of peer acceptance. *Journal of Youth and Adolescence*, 39, 1330-1342. doi:10.1007/s10964-009-9486-9
- O'Breannan, L. M., Bradshaw, C. P., & Sawyer, A. L. (2009). Examining developmental differences in the social-emotional problems among frequent bullies, victims, and bully/victims. *Psychology in the Schools*, 46, 100-115. doi:10.1002/pits.20357
- Olthof, T., Goossens, F. A., Vermande, M. M., Aleva, E. A., & Van der Meulen, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of School Psychology*, 3, 339-359. doi:10.1016/j.jsp.2011.03.003
- O'Moore, M., & Kirkham, C. (2001). Self-Esteem and its relationship to bullying. *Aggressive Behavior*, 27, 269-283. doi:10.1002/ab.1010
- Parkhurst, J. T., & Hopmeyer, A. (1998). Sociometric Popularity and Peer-Perceived Popularity. *The Journal of Early Adolescence*, 18, 125-144. doi:10.1177/0272431698018002001
- Pellegrini, A.D., Bartini, M. & Brooks, F. (1999). School bullies, victims, and aggressive victims: Factors relating to group affiliation and victimization in early adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 91, 216-224. doi:10.1037/0022-0663.91.2.216
- Pellegrini, A. D., & Long, J. D. (2002). A longitudinal study of bullying, dominance, and victimization during the transition from primary school through secondary school. *British Journal of Developmental Psychology*, 20, 259-280. doi:10.1348/026151002166442
- Perry, D. G., Kusel, S. J., & Perry, L. C. (1988). Victims of peer aggression. *Developmental Psychology*, 24, 807-814.
- Pollastri, A. R., Cardemil, E. V., & O'Donnell, E. H. (2010). Self-Esteem in pure bullies and bully/victims: A longitudinal analysis. *Journal of Interpersonal Violence*, 25, 1489-1502. doi:10.1177/0886260509354579
- Prinstein, M. J., & Cillessen, A. H. N. (2003). Forms and functions of adolescent peeraggression associated with high levels of peer status. *Merrill Palmer Quarterly*, 49, 310-342. doi:10.1353/mpq.2003.0015
- Reijntjes, A., Kamphuis, J. H., Prinzie, P., & Telch, M. J. (2010). Peer victimization and internalizing problems in children: A meta-analysis of longitudinal studies. *Child Abuse and Neglect*, 34, 244-252. doi:10.1016/j.chiabu.2009.07.009
- Reijntjes, A., Vermande, M., Olthof, T., Goossens, F. A., Schoot, R. van de, Aleva, L., & Meulen, M. van der (2013). Costs and benefits of bullying in the context of the peer group: A three wave longitudinal analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 41, 1217-1229. doi:10.1007/s10802-013-9759-3
- Rigby, F. (2002). Bullying in childhood. In P. K. Smith & C. H. Hart

- (Eds.) Blackwell handbook of childhood social development (pp. 549–568).
Oxford: Blackwell Publishing
- Salmivalli, C., & Helteenvuori, T. (2007). Reactive, but not proactive aggression predicts victimization among boys. *Aggressive Behavior, 33*, 198-206.
doi:10.1002/ab.20210
- Salmivalli, C., & Peets, K. (2009). Bullies, victims, and bully-victim relationships in middle childhood and early adolescence. In: K. H. Rubin, W. M. Bukowski & B. Laursen (Eds.), *Handbook of Peer Interactions, Relationships, and Groups* (pp. 322-340). New York: Guilford Press.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K. & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior, 22*, 1-15. doi 10.1002/(SICI)1098
- Salmivalli, C. & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms, and behaviours associated with bullying in schools. *International Journal of Behavioral Development, 28*, 246-258. doi:10.1080/01650250344000488
- Scholte, R.H.J., Engels, R.C.M.E., Overbeek, G.J., Kemp, R.A.T. de & Haselager, G.J.T.(2007). Stability in Bullying and Victimization and its Association with Social Adjustment in Childhood and Adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology, 35*, 217-228. doi 10.1007/s10802-006-9074-3
- Spriggs, A. L., Lannotti, R. J., Nansel, T. R., & Haynie, D. L. (2007). Adolescent bullying involvement and perceived family, peer and school relations: Commonalities and differences across race/ethnicity. *Journal of Adolescent Health, 41*, 283–293.
doi:10.1016/j.jadohealth.2007.04.009
- Treffers, D.A., Goedhart, A.W., Van den Bergh, B.R.H., Veerman, J.W., Ackaert, L., & de Rycke, L. (2002). Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten. Amsterdam, Harcourt Test Publishers
- Vaillancourt, T., & Hymel, S. (2006). Aggression and social status: The moderating roles of sex and peer-valued characteristics. *Aggressive Behavior, 32*, 396-408.
doi:10.1002/ab.20138
- Vaillancourt, T., Hymel, S., & McDougall, P. (2003). Bullying is power: Implications for school-based intervention strategies. *Journal of Applied School Psychology, 19*, 157- 176. doi:10.1300/J008v19n02_10
- Van Boxtel, H. W., Orobio de Castro, B., & Goossens, F. A. (2004). High self-perceived social competence in rejected children is related to frequent fighting. *European Journal of Developmental Psychology, 1*, 205-214.
doi:10.1080/17405620444000102
- Wal, M. F. van der, De Wit, C. A. M., & Hirasing, R. A. (2003). Psychosocial health

among young victims and offenders of direct and indirect bullying. *Pediatrics*, 111, 1312-1317. doi:10.1542/peds.111.6.1312

Warden, D. & Mackinnon, S. (2003). Prosocial children, bullies and victims: An investigation of their sociometric status, empathy and social problem-solving strategies. *British Journal of Developmental Psychology*, 21, 367-385. doi:10.1348/026151003322277757

Woltjer, G., & Janssens, H. (2006). Hoe ga je om met kinderen op school? Competenties in de praktijk. Groningen: Wolters Noordhoff.